

...

November.



...

■



## NOVEMBER 1. – MINDENSZENTEK NAPJA

A mindenszentek vagy mindszent (latinul Festum omnium sanctorum) keresztény ünnep, amelyet a katolikus egyházban november 1-jén, más egyházakban más napokon tartanak a valaha élt igaz emberek tiszteletére.

Az ünnep és az azt követő halottak napja – egyházi jellegén túl – fokozatosan általános népi megemlékezéssé is vált. Ilyenkor mindenki kilátogat a temetőbe, meglátogatja elhunyt hozzátartozóit. Megtelnek a sírok őszirózsával, krizantémával, az elmúlás jelképes virágaival. Az emberek gyertyát gyújtanak, és elveszített szeretteikre emlékeznek.

Attól kezdve, hogy 835-ben Jámbor Lajos császár IV. Gergely engedélyével hivatalosan elismerte, mindenszentek az egész kereszténység ünnepe lett.

A halottak napját előzi meg. Estéjét a halottak estéjének (vigíliájának) is nevezik, ilyenkor sok helyen hosszan, akár 1-2 órán át szólnak a harangok a halottak emlékezetére. A mindenszentekhez és a halottak napjához kötődő szokásokat nem csak a hitű keresztények gyakorolják.

Magyarországon több évtizedes szünet után 2001-től újra munkaszüneti nap. Az angolszász országokban a mindenszentek napját megelőző este a halloween (minden szent estéje).

### Története

A keresztény Keleten már 380-tól megtartották az összes vértanú ünnepeként. A nyugati keresztény egyházban 609-től ünneplik, attól az évtől, amikor IV. Bonifác pápa Rómában átvette és május 13-án Mária és az összes vértanú tiszteletére felszentelte az eredetileg a pogány istenek tiszteletére épült Pantheon.

A VIII. században uralkodó III. Gergely pápa tette a „Szent Szűznek, minden apostolnak, vértanúnak, hitvallónak és a földkerekségen elhunyt minden tökéletes, igaz embernek” emléknapjává. A rákövetkező században IV. Gergely pápa a mindenszentek ünnepét november 1-jére helyezte és egyetemes ünnepévé tette.

A hagyomány szerint VI. Leó bizánci császár terjesztette ki az ünnep hatályát a vértanúkról minden szentre, miután templomot emeltetett szent életű felesége emlékére, de nem engedték, hogy a templomot a császárnének szenteljék, ezért Leó úgy döntött, hogy a mindenszenteknek dedikálja.



## Az egyes egyházak

### A KATOLIKUSOK

A római katolikusoknál november 1-jén tartott főünnep. A dátumot átvették a görög katolikusok is. Egyháztanilag a diadalmas egyház (Ecclesia triumphans) ünnepe, amely a mennybe jutott, megdicsőült lelkek társasága. Őket a „szentek egyessége” köti egybe a a földön élő lelkekkel (küzdő egyház, Ecclesia militans) és a tisztítóhelyen szenvedőkkel (szenvedő egyház, Ecclesia patiens).

A katolikus egyházban a mindenszentek napján tartott szentmisék állandó könyörgése: „Mindenható örök Isten, ki megadtad nekünk, hogy egy napon ünnepelhessük minden szented dicsőségét, arra kérünk, hogy sokszoros közbenjárásukra bőven áraszd reánk irgalmasságodat.”

A katolikus litániákban Szűz Mária egyik megszólítása: Mindenszentek Királynéja és a Szép Szeretet Anyja. Ezzel a megszólítással Máriának külön ünnepe van, május 31-e, ami a mindenszentek ünnep középkori dátumával egyezik meg.

A mindenszentek litániája ősi könyörgő imádság, amelynek szerkezete a többi litánia mintája lett.

### A KELETI EGYHÁZ

A keleti egyházban a 380-as kezdettől különböző dátumokon emlékeztek meg az összes vértanúról: Szíriában május 13-án, Antiochiában a pünkösdöt követő első vasárnapon, az örmény egyházban a Szent Kereszt felmagasztalását követő tizedik vasárnap utáni szombaton, a koptoknál pedig október 23-án.

### AZ ORTODOXOK

Az ortodox kereszténységben a régi hagyományt követve a szentekre megemlékező mindenszentek vasárnap (görögül: Άγιων Πάντων, Agiōn Pantōn) a pünkösdöt követő első vasárnap.

### REFORMÁTUSOK, EVANGÉLIKUSOK

A reformátusoknál római katolikus hatásra elterjedt nem hivatalos ünnep. Az evangélikusok is ünneplik.



## Szokások

Sok európai országban – köztük Magyarországon és valamennyi magyarlakta területen – szokás, hogy az emberek meglátogatják elhunyt hozzátartozóik sírját, virágot visznek és gyertyákat, mécseseket gyújtanak mindenszentek, illetve a halottak napján. Magyarországon a sírok virágokkal és koszorúkkal való feldíszítése a XIX. század elejétől terjedt el német hatásra. E szokást nemcsak a katolikusok, a protestánsok is átvették Magyarországon.

Portugáliában, Spanyolországban és Mexikóban szokás, hogy ezen a napon felajánlásokat (ofrendas) tesznek. Spanyolországban hagyományosan ezen a napon előadják a *Don Juan Tenorio* című darabot.

Az angol nyelvű országokban hagyományosan elhangzik William Walsham How *For All the Saints* (Minden szenteknek) című himnusza. A legnépszerűbb dallam a himnuszhoz a Ralph Vaughan Williams szerezte *Sine Nomine*.

A magyar népi kalendárium szerint Szent Márton napja: ekkor választottak bírót, fogadtak cselédet. Ezen a napon tilos volt a munka, egyes helyeken az egész „halottak hetében”. A Csíkszéken több népszokás csatlakozik hozzá. Csíkdelnén, Kászonújfaluban kenyeret sütnek a szegényeknek („Isten lepénye”, „halottak lepénye”), Csíkszentdomokoson külön helyen gyertyát gyújtanak az elfelejtett lelkeknek, november 3-án pedig engesztelő körmenetet tartanak azon a helyen, ahol 1599-ben Ördög Balázs és Nagy Kristály András meggyilkolta Báthori András bíboros-fejedelmet.

Magyarországon nagyon sok templomot szenteltek a mindenszenteknek és sok oltárkép ábrázolja őket. A Mindszent nevet településeknek is adták, mint a Baranya megyei Okrimindszent és Mindszentgodisa, a Szepes vármegyei Szepesmindszent, vagy a Csongrád megyei Mindszent. A mindenszentek tiszteletét őrzi Mindszenty József hercegprímás felvett neve.

## NOVEMBER 3. – A MAGYAR TUDOMÁNY NAPJA

1825. november 3-án a pozsonyi országgyűlésen gróf Széchenyi István felajánlotta birtokainak egyévi jövedelmét, 60 000 forintot a Magyar Tudós Társaság – a mai Tudományos Akadémia – megalapítására. A Magyar Tudósok Világtalálkozóján (1996) döntés született arról, hogy ez a nap lesz minden évben a magyar tudomány napja, amelyet először 1997-ben ünnepeltek meg, a kormány 55/1997. (IV. 3.) számú rendelete alapján.



E dátum jelentőségét növeli az a tény is, hogy két évvel korábban, 1823. november 23-án kelt Temesváron Bolyai János az abszolút geometria megszületését bejelentő levele, amelyben közli apjával: „semmiből egy új, más világot teremtettem.”

A világ tudományos és műszaki eredményeihez magyar tudósok a legkülönbélebb tudományágakban járultak hozzá az elmúlt századok során.

A Magyar Tudományos Akadémia 1825. évi létrehozásakor még a természet- és alkalmazott tudományok elmaradottsága volt jellemző, kivételt jelentett a vízépítészet. A magyar vízmérnökök kiemelkedő helyet foglaltak el az 1848 előtti Magyarország életében. Egyik legnagyobb képviselője Vásárhelyi Pál (1795–1846), Széchenyi munkatársa, 1835-től az Akadémia tagja volt. A fizika első nagy magyar tudósát és feltalálóját, Jedlik Ányost (1800–1895) 1858-ban választották be az Akadémiába. Főműve a róla elnevezett dinamó.

A második nemzedék tagjai között találjuk Eötvös Loránd természettudóst, a műszaki tudományok két nemzetközi jelentőségű alkotóját, Bánki Donátot és Kandó Kálmánt.

A két világháború között nagy műszaki és természettudományi alkotók kortársaként került be az Akadémiára többek között Bartók Béla 1935-ben, Kodály Zoltán 1943-ban, Szekfű Gyula 1925-ben, majd 1945-től napjainkig számos neves tudós.

1901 óta évről évre kiosztják a Nobel-díjakat. Kivételt csak néhány háborús év jelentett. A XX. század magyar tudósai közül tizenketten vehették át eddig a Nobel-díjat, először 1905-ben kapta magyar tudós.

#### MAGYAR NOBEL-DÍJASOK

Lénárd Fülöp	1905, fizikai
Bárány Róbert	1914, orvosi
Zsigmondy Richard Adolf	1925, kémiai
Szent-Györgyi Albert	1937, orvosi
Hevesy György	1944, kémiai
Békésy György	1961, élettani
Wigner Jenő	1963, fizikai
Gábor Dénes	1971, fizikai
Polányi János	1986, kémiai
Wiesel Elie	1986, Nobel-békedíj
Harsányi János	1994, közgazdasági
Oláh György	1994, kémiai



Kertész Imre (Budapest, 1929. november 9.) 2002, irodalmi – Stockholmban 2002. október 10-én Kertész Imre kapta meg első magyarként az irodalmi Nobel-díjat „egy írói munkásságért, amely az egyén sérülékeny tapasztalatának szószólója a történelem barbár önkényével szemben”.

## NOVEMBER 9. – A FASIZMUS ÉS AZ ANTISZEMITIZMUS ELLENI NEMZETKÖZI KÜZDELEM NAPJA

Ezen a napon emlékezik a világ az 1938. november 9-i kristályéjszakára (Kristallnacht), amikor egész Németországban az SA egységei, valamint párthű polgárok pusztítottak a náci pártvezetés támogatásával. A nemzetiszocialisták ezen az éjszakán mintegy 1400 zsinagógát raboltak ki és rongáltak meg, valamint romba döntöttek és felgyújtottak közel nyolcezer zsidó üzletet. Egyetlen üzlet kirakata sem úszta meg üvegbetörés nélkül a szörnyű pusztítást, de a rendőrség nem avatkozott az eseményekbe. További zsidó házak és lakások szárait fosztották ki és rongáltak meg Ausztriában és Németországban. Meglincseltek közel száz zsidót, és 30 000 körülire tehető azok száma, akiket ekkor hurcoltak különböző koncentrációs táborokba. Nevét a betört kirakatokból szertehulló szilánkokról kapta.

A második világháború alatt a náci Németország és szövetségesei által elkövetett holokauszt vagy *soa* során (a *soa* héber szó, jelentése égő áldozat) körülbelül hatmillió zsidót gyilkoltak meg csupán azért, mert zsidók voltak. A holokauszt jelentette azoknak a rasszista és antiszemita intézkedéseknek a betetőzését, amelyek kegyetlensége először a kristályéjszakai pogrom során mutatkozott meg.

### A 2005. évi szerbiai „kristályéjszaka” tanulságai

Mit tesz Szerbia azon a napon, amikor a világ több mint 40 országában – a mi legközelebbi szomszédságunkban is – megemlékeznek az 1938. évi üldözésekről, amikor az emberek milliói ismételten emlékeznek a „kristályéjszakára”, a holokauszt szimbolikus kezdetére? Mit tesz Szerbia annak érdekében, hogy soha ne merüljenek feledésbe a rasszizmus, a fasizmus és antiszemitizmus fatális következményei, és mit tesz annak érdekében, hogy a közvélemény előtt felmutassa, hogy a jövőt nem lehet a toleranciaellenességre és a megkülönböztetésre építeni?

Ilyen értelemben a hivatalos Szerbia nem tesz semmit, de amíg jóhiszeműen nézi azokat a manifesztációkat, amelyekkel a nem



kormányzati szektor bekapcsolódik egy nemzetközi nap megünneplésébe, a hivatalos Szerbia sok olyasmit tesz, ami miatt egy magát demokratikusnak nevező államnak szégyellnie kellene magát.

A mai Szerbia hivatalos színpadán a dogmatikus és korszerűtlen ideológiák uralkodnak, tekintet nélkül arra, hogy azok jobb- vagy baloldaliak-e, de lényegében szembeszegülnek az emberi és a kisebbségi jogok elképzelésével mint közös nevezővel. Szerbia jelenlegi koalíciós kormányát olyan párt alakította, amely vezetőjének politikai eszményképe Dimitrije Ljotić, a fasizmus második világháború előtti és a világháború idejéből ismert ideológusa. A sajtóban olyan értelmiségeket szólaltatnak meg, akik nemcsak a megszállt Szerbia fasiszta kollaboránsai, eszméi helyességének szószólói, hanem a nem kormányzati szervezetek megszüntetésének is, amelyeket „a Soros-féle zsidó lobbipénz”.

Szerbiában megszületett a partizánok és a csetnikek kiegyenlítéséről szóló törvény – egy olyan törvény, amilyen nem létezik az antifasiszta koalíció egyetlen országában sem, amely teljesen devalválja az antifasizmus eszméjét, az antifasiszta harcot és az elesett áldozatok millióit. Szerbiában olyan iskolai tankönyvek vannak, amelyekben szégyentelenül nemcsak revideálják az egykori Jugoszlávia több mint 50 éves történelmét, de a közelmúlt történelmét is, amikor, egyebek között, a szerb nép nevében elkövették a második világháború utáni első néptámadást Európában.

Az október utáni Szerbiában a szerb pravoszláv egyház kanonizálta Nikolaj Velimirović püspököt, aki Adolf Hitlert a XX. század államfőjének tekintette, vizionárusnak, akit majd akkor értenek meg, „amikor kiderül – ez pedig elkerülhetetlen –, hogy a második világháborút Anglia és Amerika idézték elő, hogy megmentsek a szovjet Oroszországot, és hogy a zsidókat nem »öldösték gázkamrákban«”.

És végezetül, de nem utolsósorban, Szerbia olyan kiadványok és reprintek százait jelenteti meg, amelyeket először a náci megszállás alatt nyomtattak, és amelyek szerzői ismert fasiszta és hasonló szervezetek tagjai. Ezzel a mai Szerbia nemcsak „tájékoztatja” az olvasókat arról, hogy „minden modern európai mondást a zsidók állítottak össze, akik Jézust keresztre feszítették: a demokráciát, a sztrájkokat, a szocializmust, az ateizmust, a minden vallás iránti toleranciát, a pacifizmust, az általános forradalmat, a kapitalizmust és a kommunizmust” (Nikolaj Velimirović), de az ismert kiadók polcairól olyan címekkel látják el őket, mint a *Zsidó összeesküvés, A szerb nép a zsidók karmai között, Miért gyűlölöm a zsidókat?, A gonoszok és átkozottak,*



*3000 éve a sátán szolgálatában, Miért csodálom Adolf Hitlert?, Zsidó rituális gyilkosság* stb. Teszi mindezt Szerbia, mert nem tesz semmit annak érdekében, hogy megakadályozza az új sötétséget, amely 1938-ban a „kristályéjszakához” vezetett.

## NOVEMBER 20. – EGYETEMES GYERMEKNAP, GYERMEKJOGI VILÁGNAP

Az 1954. december 14-i 836. (IX.) számú rezolúcióval az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlése javasolta a világ államainak, hogy intézményesítsék az egyetemes gyermeknapot mint a világ gyermekei közötti testvériség és megértés napját. Egyúttal javasolta, hogy ez a nap legyen a világ gyermekei jóléte érdekében kifejtett tevékenység napja. Azóta november 20-a a gyermekek jogainak világnapja.

A világszervezet közgyűlése 1959 novemberében ugyanezen a napon fogadta el a gyermekek jogairól szóló nyilatkozatot, 1989-ben pedig a gyermekek jogairól szóló egyezményt.

### Milyen joguk van a gyermekeknek?

A gyerekeket egészen az újkorig a szüleik, elsősorban az apjuk tulajdonának tekintették. Ő döntött életükről, munkarejükről, oktatásukról. A gyermekek pedig engedelmességgel tartoztak neki.

A gyermekjogok nemzetközi szabályzásának kezdete az 1920-as évekre nyúlik vissza, de csak az 1948. december 10-i Emberi jogok egyetemes nyilatkozata mondta ki, hogy „az anyaság és a gyermekkor különleges segítséghez és támogatáshoz adnak jogot” (25. cikk 2. bekezdés). A gyermek jogainak különálló nemzetközi dokumentumban való elismerésére azonban csak 1959. november 20-án került sor, amikor az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése az 1386. (XIV.) számú határozata által elfogadta a gyermek jogairól szóló nyilatkozatot, amely bevezető részében kimondja, hogy „a gyermek fizikai és szellemi fejletlensége miatt különös biztosítékokat és gondozást igényel, ideértve a megfelelő jogi védelmet, mind születése előtt, mind születése után”. A nyilatkozat tartalmazza például a névhez, az állampolgársághoz vagy az ingyenes alapfokú oktatáshoz való jogot.

A gyermekjogok nemzetközi szabályzásának további fontos állomását két emberi jogi paktum képezi, éspedig az ENSZ Gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya (1966.





december 16.), amely 10. cikke 3. pontjában az aláíró államok elismerték, hogy „különleges intézkedéseket kell tenni minden gyermek- és fiatalkorú védelmére és segítésére, származására és egyéb körülményekre való tekintet nélkül”, és a világszervezetben úgyszintén 1966. december 16-án elfogadott *Polgári és a politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya*, amely a 24. cikkében már tételesen is megfogalmazta a gyermek alapvető jogait.

A további jogalkotói munkára ösztönzőleg hatott az a körülmény, hogy ENSZ Közgyűlése az 1979-es évet nemzetközi gyermekévknek nyilvánította, amelynek során nyilatkozat alapját képező eszmék ismételt megerősítést nyertek.

Pontosan harmincévi munkára volt tehát szükség, hogy a világszervezet Közgyűlése 1989. november 20-án a 44/25. számú határozat által egyhangúlag elfogadja A gyermek jogairól szóló egyezményt. A történelmi jelentőségű egyezmény szövegét – amely egy több évszázados civilizációs törvényhozási és politikai folyamat eredményeként jött létre – az Emberi Jogok Bizottságának munkacsoportja terjesztette elő elfogadásra tíz évig tartó egyeztetés után.

Az ENSZ gyermekjogi egyezménye az első nemzetközi jogi eszköz, amely összefoglalja azokat a jogokat, amelyek minden gyermeket megilletnek és ezeket kötelező jogi normaként fogalmazza meg a világszervezet tagállamai számára. Célja, hogy aktív szerepvállalásra készítse az államokat a gyermekek jólétének biztosítása érdekében. Elfogadásával a nemzetközi közösség nagy lépést tett a gyermekek méltóságának és alapvető jogainak világszerte való elismerése terén, ideértve az életre, a védelemre és a fejlődésre való jogukat is.

A konvenciója alapján a gyermekek alapvető jogait (tömören) így lehetne megfogalmazni:

- Jog arra, hogy gyermek legyek tizennyolcadik életévem betöltéséig.
- Jog arra, hogy tiszteletben tartsák, ki vagyok, milyen vagyok és honnan származom.
- Jog az életre, a növekedésre és a fejlődésre.
- Jog a névre, állampolgárságra és a szülők ismeretére.
- Jog a szülőkkkel való együttlétre.
- Jog a szülőföldön való életre.
- Jog a szabad véleménynyilvánításra.
- Jog a gondolat-, lelkiismereti és a vallásszabadságra.



- Jog a más gyermekekkel való egyesülésre és gyülekezésre.
- Jog az önállóságra, a becsület és jó hírnév megőrzésére.
- Jog a tájékoztatásra, gyermekújságok és könyvek olvasására.
- Jog az erőszak elleni védelemre.
- Jog a védelemre és segítségre, bármely környezetben, otthon és idegenben.
- Betegség esetén jog a gyógykezelésre.
- Jog a gyermekhez méltó társadalmi biztonságra és életszínvonalra.
- Jog az iskolába járásra és tanulásra.
- Jog a saját nemzetiségre, kultúrára, vallásra, nyelvre, függetlenül attól, hogy melyik országban élék.
- Jog a pihenésre, a szabadidőre és a játéokra.
- Jog arra, hogy ne végezzek semmiféle kockázattal járó, iskoláztatást veszélyeztető munkát.
- Jog a kábítószeres elleni védelemre.
- Jog a nemi kizsákmányolás és a nemi erőszak minden formája elleni védelemre.
- Jog a bármilyen formában történő elrablás, eladás vagy gyermekkereskedelem elleni védelemre.
- Jog a kínzás, a kegyetlen, embertelen, megalázó büntetések és bántalmazások elleni védelemre.
- Jog arra, hogy ne vegyünk részt közvetlenül az ellenségeskedésekben.
- Jog a gyermekjogok ismeretére.

Bozóki Antal, 1999

## NOVEMBER 22. – A MAGYAR KÖZOKTATÁS NAPJA

Az anyaországi Pedagógusok Szakszervezete a magyar közoktatás helyzetének, gondjainak bemutatására, valós társadalmi megítélésének elősegítése, a közös cselekvés kialakítása céljából 1991-ben kezdeményezte, hogy november 22-én tartsák a magyar közoktatás napját.

A vajdasági magyarok fogyatkozásának megfékezéséhez (ami az alacsony natalitás, az asszimiláció, az esélyegyenlőség hiánya és az elvándorlás következménye) hozzájárulhatna egy teljes magyar anyanyelvű iskolahálózat. A magyar fiatalok erőteljesebb felsőfokú végzettsége növelné szaktudásukat, munkalehetőségüket és vállalkozási esélyeiket. Ez a délvidéki magyar közösség megmaradásának egyik fontos feltétele.



A 2002. évi népszámlálás tartalmazza a vajdasági 15 éves és ennél idősebb lakosság iskolai végzettségének adatait. Ha elemezzük az alap-, közép- és felsőfokú végzettségűekről kapott adatokat, az alábbi mutatókhoz jutunk: az általános iskolát végzett magyarok száma kb. 6%-kal nagyobb, mint a többségi nemzeté. A továbbtanulásról sokkal több magyar marad le, mint szerb. Különösen falun nagy az alapképzettségi szinten megmaradtak száma; tudjuk, hogy a magyarság fele éppen falun él. A legtöbb magyar nyelven tanuló általános iskolás (a vajdasági magyar tanulók majd 70%-a) a következő községekben van: Szabadka (16 iskolában 3757 tanuló), Magyarkanizsa (2228), Zenta (1904), Topolya (1781), Óbecse (1652) és Ada (1202). A szórványban – ahol egyes községekben esetleg még ötszáz körül van a magyar tanulók száma – a helyzet körültekintő tervezést és nagy odafigyelést igényel. Azokon a sziget-, szórványtelepüléseken, ahol száz alatt van a magyar tanulók száma, évről évre bizonytalan az osztályok megnyitása.

Középfokon a helyzet a következő: magyar tannyelven a 2004–2005-ös tanévben 12 község 34 középiskolájában folyt oktatás (10 gimnáziumban, 23 szakközépiskolában és szakmunkásképzőben, valamint egy művészeti középiskolában). A középiskolát végzett magyarok száma átlag 9%-kal alacsonyabb (falun ennél több), mint a szerbeké, attól függetlenül, hogy milyen nyelven folytatják tanulmányaikat. A középiskolások megcsappanó száma a gyengébb továbbtanulási készséget, az anyanyelvű középiskolák elégtelen számát és gyengébb minőségét jelzi. Vigasztalásul elemezzünk részletesebben. Sokáig a magyar tannyelven is képzést nyújtó hároméves iskolák voltak a legattraktívabbak a magyar diákok számára. Az utóbbi időben az ide iratkozott tanulók száma évről évre csökkent. Az 1995–1996-os tanévben még 1219 tanulót jegyeztek be, a 2004–2005-ös tanévben csak 778-at; a fogyás 36,18%. Ez olyan szempontból lehet biztató, hogy feltételezhető: a szakmunkásképző helyett a négyéves, érettségít nyújtó középiskolákba iratkoznak szívesebben a tanulók.

A középiskolába járó magyar nemzetiségű tanulók anyanyelvű oktatással való felüleltsége az 1994–1995-ös tanévben 70,03%-os volt, majd csökkent. Az 1998–1999-es tanévtől kezdve a helyzet javult. Az újabb intézkedések – a felvételi terv szerkezetének további módosítása, új oktatási profilok bevezetése, új középiskolák alapítása és szakok bevezetése (elektrotechnika; egészségügy és szociális védelem; közgazdaság, jog és adminisztráció; kereskedelem, vendéglátóipar és idegenforgalom) – hozzájárultak ahhoz, hogy a magyar



nemzetiségű tanulók anyanyelvű oktatásban való felőleltsége nőtt, és a 2004–2005-ös tanévben elérte a 72,35%-os szintet. Ezzel még mindig nem lehetünk megelégedve. Érdemes elgondolkodni a magyar középiskola-központok kialakításáról – más koncepciót alkalmazva Szabadkán vagy Zentán, illetve Újvidéken és Nagybecskerekén.

Aggasztó a pedagógusi munkakörben foglalkoztatott szakképzetlen tanügyisek nagy száma. A szabadkai iskolákban a tanító- és tanárállomány 25-30%-ának nem megfelelő a szakképesítése: másodtárgyak, amihez nincs meg a végzettsége, vagy nem diplomázott, vagy vállalati mérnökként vendégtanár. Fontos, hogy mielőbb megoldjuk a magyar pedagógusképzést egy önálló magyar pedagógiai karon.

A magyar főiskolások részaránya (abszolút száma is) 2004-ben 10% fölé nőtt, főleg a tömbben. Ez az új, jobb színvonalat nyújtó középiskolák és tehetséggondozó gimnáziumok megnyitásának eredménye, s nőtt a továbbtanulási készség is, főleg a magyar tannyelvű főiskolákon. A magyar egyetemisták részaránya azonban nem kielégítő, alig több mint 6%-os. A diplomás magyarok száma 3-4%-kal kevesebb a többségi nemzet diplomásainak számához viszonyítva. Az anyanyelvű minősítővizsgákra való felkészítéssel, a szerb nyelv jó ismeretével, serkentő ösztöndíj-politikával ezen mindenképpen javítani kell. A magyar nyelvű oktatáshoz az Újvidéki Egyetemen belül minisztériumi engedély kell. Eddig intézményesített magyar felsőoktatás nem volt, csak annak részleges jegyeit találtuk meg öt intézményben az egyetem 4 karán (a szabadkai Közgazdasági, Építőmérnöki, Tanítóképző Karon és Újvidéken, a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéken), a Művészeti Akadémián (színészképzés két éve), illetve néhány főiskolán (műszaki és óvóképző). Az idén a Magyar Nyelvű Tanítóképző Kar „befogadásával” megtört a jég. Ez az intézmény az első magyar tannyelvű kar, amelyet a bolognai nyilatkozat elvei szerint alapítottak, és amelyet a szerb állam támogat. Az anyaországi kihelyezett tagozatok szabadkai és zentai főiskolai próbálkozásai még nem akkreditáltak Szerbiában, és csak részben illeszkednek az itteni felsőoktatási rendszerhez: konzultációs központokban folytatott távoktatási formaként. Ennek ellenére az ott szerzett diplomák honosítása elkezdődött.

Összegzésül a vajdasági magyar iskolaprogram esélyeinek javításához fontos:

- A közoktatásba beiratkozók anyanyelven tanulásának serkentése (megfelelő közoktatási hálózat, jól képzett oktatók,



fejlett infrastruktúra és szakkönyvellátottság, szakkollégiumi rendszer, utaztatási lehetőség – iskolabuszok); magyar nyelvű tanítói-tanári kézikönyvek és tankönyvek; a minőséges munka motiválása fizetéskiegészítéssel (ösztöndíjazásos alapon).

- Növelni a magyarság képzettségi szintjét és az oktatás minőségét minden szinten – továbbtanulási szándék motiválása új ösztöndíj-támogatásokkal, tehetséggondozó programokkal, munkahelykilátásokkal; ezzel jár a befektetések növelése, az életminőség javítása.
- Színvonalas magyar nyelvű középiskola-központok megszerzése (Szabadka, Zenta); szórvány iskolaprogram kidolgozása (a szórványban minden magyar tanuló részesüljön legalább rendszeres anyanyelvápolásban), magyar középiskolai/kollégiumi központok (Újvidéken és Nagybecskerekén).
- Támogatni a magyar fiatalok felsőoktatási intézményekbe való tömeges iratkozását (felvételi előkészítés, a magyar/kétnyelvű karok támogatása, munkaerőpiaci igény elemzése).
- A magyar pedagógusképzés folyamatos intézménytámogatása (Magyar Tanítóképző Kar Szabadkán és a tanárképzés Újvidéken) – épületfelújítás, a tanároknak fizetéskiegészítés.
- A felnőttképzési formák (átképzések, továbbképzések) ésszerűsítése az állami karok és civil szervezetek kezdeményezésére a folyamatos tanulás támogatásával, a magyar oktatók kommunikációs és versenyképességének javításával.
- A magyar intézmények működési bizonytalanságának megszüntetése középtávú támogatási tervekkel, szponzorálással, magántőke bevonásával is. Létrehozható olyan regionális oktatási tömörülés is, amely megállja helyét az egységes európai felsőoktatási piacon. Ezért jelentős, hogy a magyar nyelvű oktatást teljes egészében lássuk. Ezen belül kell átgondolni a magyar közösségek megmaradásának, az értelmiség képzésének szükségleteit mind szakmai, mind nyelvi szempontból, nem feledkezve meg a munkaerő-piaci lehetőségekről, szükségletekről sem.

Gábrity Molnár Irén, 2006